

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ชื่อผู้เขียน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ปี

เปิดพรอมแดน โลกของคนไร้บ้าน

(Opening the Frontier of Homeless)

นาย บุญเลิศ วิเศษปรีชา

(Mr. Boonlert Visetpricha)

อ. ปฐมฤกษ์ เกตุทัด

2546

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษาถึงชีวิตของคนกลุ่มนี้ในเมืองที่ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองและหลับนอนในที่สาธารณะ เช่น สนามหลวง ริมทางเท้า ใต้ทางด่วน ฯลฯ โดยผู้ศึกษาใช้ชื่อเรียกว่า คนไร้บ้าน (Homeless) แทนคำว่า คนเร่ร่อน โดยเน้นผู้ที่หลบบอนในที่สาธารณะเป็นเวลานานมากกว่า 3 เดือน ไม่ใช่คนวิกลจริต ไม่ใช่ผู้ที่เพิ่งเดินทางมาจากต่างจังหวัด

ที่ผ่านมาสังคมไทยมีการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจถึงชีวิตของคนไร้บ้านมาก่อน การขาดการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจชีวิตของพวกราช ทำให้สังคมมีภาพประทับที่มองคนไร้บ้านเป็นสิ่งแผลงประดิษฐ์ของเมือง น่าหวาดระแวง และสมควรจะถูกกำจัด การศึกษานี้จึงเป็นความพยายามที่จะทำความเข้าใจถึงชีวิตของคนไร้บ้าน เพื่อสลดอดีตเชิงลบที่มีต่อพวกราชและหันมามองพวกราชอย่างเข้าใจมากขึ้น โดยใช้วิธีการศึกษาที่เรียกว่า การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม

จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า สาเหตุหลักที่ผลักดันให้หลายคนกลับเป็นคนไร้บ้านเพราความเปราะบางของสถาบันครอบครัว การขาดการสนับสนุนจากเครือญาติ ทำให้เมื่อเกิดวิกฤติขึ้นในชีวิต เช่น ตกงานเรื้อรัง พั้นทิชจากภาระทำงาน ฯลฯ จึงต้องกลับเป็นคนไร้บ้าน และกว่าที่แต่ละคนจะยอมรับสถานะ การเป็นคนไร้บ้าน ต่างต้องใช้เวลาในการปรับตัวเชิงจิตสำนึก

สำหรับการใช้ชีวิตของคนไร้บ้าน ผู้ศึกษาพยายามตอบคำถามว่า ถ้าผู้ที่หลบบอนในที่สาธารณะไม่ใช่มิจฉาชีพที่จ้องจะก่ออาชญากรรมแล้ว พวกราชสามารถมีชีวิตอยู่ได้อย่างไรบ้าง เงื่อนไขของการเข้าถึงทรัพยากรที่จำกัด จึงพบว่า คนไร้บ้านกลุ่มใหญ่ที่ไม่มีอาชีพประจำแต่สามารถอยู่รอดได้ด้วยสิ่งที่ผู้ศึกษาเรียกว่า สวัสดิการสังคมนอกภาครัฐ เช่น การอาศัยข้าววัด กินข้าวตามสถานสงเคราะห์ การรับเจ้าข้าว และมีรายได้จากการที่ไม่ประจำ รวมถึงการแสวงหาความเพลิดเพลินจากการเที่ยวงานวัด นอกจากนี้ ยังมีวิธีการหาเลี้ยงชีพในแบบอื่น ๆ เช่น การเร่ขายของตามงานวัด การเก็บของเก่า การขายของเก่า และเป็นบางส่วนที่เป็นอาชีพชั่วคราว โดยวิธีการหาเลี้ยงชีพแต่ละแบบมีความสำคัญต่อการให้ความหมายเพื่อกอบกู้ตัวตนและให้คุณค่าแก่ผู้อื่น จากรากที่แท้ต่างกันในหมู่คนไร้บ้าน ดังนั้นเครื่องมือสำคัญในการทำความเข้าใจคนไร้บ้านก็คือ วิธีคิดในการมองอย่างจำแนก ไม่ใช่การมองแบบรวมๆ ตามความตัวข้าวได้ข้าวนี้

ประเด็นสุดท้าย การศึกษานี้เสนอถึงข้อจำกัดทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะการซูญเสียต้นทุนทางสังคม ทำให้ผู้ที่ตอกยุ่นในภาวะไร้บ้านมีโอกาสที่จำกัดมากและจากลับมามีชีวิตเป็นคนเมืองได้ ท้ายที่สุด การศึกษานี้เสนอว่า สังคมจำเป็นต้องมีความเข้าใจใหม่ต่อผู้ที่หลบบอนในที่สาธารณะ การไม่ยอมรับการมีอยู่ ไม่ยอมทำความเข้าใจชีวิตของพวกราช ไม่เป็นประโยชน์ทั้งต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของพวกราชและการอยู่ร่วมกันของเมือง

Abstract

This thesis presents an outcome of a study on a way of life of a group people who live without accommodation in Bangkok. In this thesis they are called "homeless" rather than "tramp" as they are usually referred. The study concentrates in a sample population who, firstly, live their lives in public space for more than three months. Next, they have no problem concerning mental illness and lastly are not recent arrivals from the countryside.

Prior to the thesis, there seems not to exist any study that seeks to understand homeless lives, and the results in a negative social image of homeless people. They are often seen as unknowns to the city: "dangerous, dirty and deserve elimination". The thesis, by employing participatory observation approach, attempts to understand their way of lives so as to overcome the public attitude and to set a more positive understanding of them.

The study shows that there are many reasons that force people to become homeless i.e. fragility of family, lack of support from family when they face life crises such as long term unemployment, former prisoners. Finally they become homeless, nevertheless, they have to struggle to accept and adjust their consciousness as "homeless" long before then.

Furthermore, for their survival, the thesis attempts to answer that if the homeless are not criminal, then how can they survive in a condition that they have quite a narrow chance to access resources and facilities in the city. It is revealed that most of homeless survive by what is called in the thesis as "outside-state social welfare", for instance, Buddhist temples, charity centres, free meals, temporary jobs and pursue leisure by wandering along festivals usually arranged in Buddhist temples. They also survive by ways of peddling in the festivals, collecting garbage and sell them. However, there is a small group of homeless working in unlawful jobs. Each way of survival, however, is significant to rebuild self and value others among different ways of homeless life. So it seems that the most important concept to understand homeless is to classify rather than stereotype.

The social and economic limitations are explored especially a loss of social capital that plunge homeless into a slim chance to regain a normal life once again. Finally, the thesis suggests that it is important for the society to reconsider and renew understanding on homeless issue. Since ignoring their existence and refusal to understand their lives is not very useful to either enhance their quality of life or an appropriate way to live together in the city.